

Termodynamiikkaa

Energiatekniikan automaatio
TKK 2007

Yrjö Majanne, TTY/ACI

Martti Välisuo, Fortum Nuclear Services

Termodynamiikan perusteita

- Konventionaalisessa lämpövoimaprosessissa muunnetaan polttoaineeseen sitoutunut kemiallinen energia lämpö/sähköenergiaksi höyryprosessin avulla
- Palamisprosessissa polttoaineesta vapautunut kemiallinen energia siirretään höyryyn lämpöenergiaksi
- Höyryyn sitoutunut lämpöenergia muunnetaan mekaaniseksi energiaksi höyryturbiinissa
- Generaattorissa muunnetaan mekaaninen energia sähköenergiaksi

Termodynamiikan keskeisiä suureita

- Energia, yksikkö = Joule [J]

$$J = Nm = \frac{kg \ m}{s^2} m$$

- Wattitunti (kilowattitunti [kWh], megawattitunti [MWh])

$$Wh = W \cdot 3600s = 3600J = 3,6kJ$$

- Teho, yksikkö = Watti [W]

$$W = \frac{J}{s} = \frac{Nm}{s} = \frac{kg \ m \ m}{s^2 \ s}$$

Termodynamiikan keskeisiä suureita

- Entalpia h , yksikkö J/kg

- Aineen lämpöenergiasisältö

- Entropia s , yksikkö J/K

- Energian sisäinen järjestäytyneisyys (epäjärjestys), tasapainotilan todennäköisyyden mitta

- Entropiaan liittyvä epäjärjestys tarkoittaa useimmiten energian tai materiaalin jakautumista yhä tasaisemmin sille varatussa tilassa

Termodynamiikan keskeisiä suureita

- Termodynamiikan ensimmäinen pääsääntö, **energian säilyminen**
  - Energiaa ei voida luoda eikä hävittää, ainoastaan vain muuttaa muodosta toiseen.
- Termodynamiikan toinen pääsääntö, **entropian kasvu**
  - Tiedetyt ilmiöt tapahtuvat itsestään tai tiettyyn suuntaan; lämpötilaerot pyrkivät tasaantumaan, aineet sekoittuvat jne.
    - Lämpö ei koskaan siirry itsestään kylmemmästä kappaleesta lämpimämpään
    - On mahdotonta palauttaa mitään todellista systeemiä täysin alkutilaansa
    - Jokainen systeemi muuttuu itsekseen jätettynä kohti suurinta todennäköisyyttä, eli uuden tasapainotilan entropia on suurempi kuin alkuperäinen

Termodynamiikan keskeisiä suureita

Tavanmukaisissa esityksissä	Tässä esityksessä
Energian muutos	Energian muutosnopeus
Työ	Teho
Lämpömäärä	Lämpövirta, energiavirta

Energian lajeja

- Mekaaninen energia
  - Liike-energia
    - Kineettinen energia (liike-energia), esim. turbiinin pyörivän roottorin energia
  - Potentiaalienergia
    - Potentiaalienergia (asemaenergia), esim. vesiputouksen putouskorkeus
- Sisäenergia
  - lämpöenergia
  - kemiallinen energia

Energian siirtymisen tapoja

Energian siirtymisen syy	Siirtymistä kuvaava suure
Voima (tai vääntömomentti tai paine) ja liike	Teho P
Massavirta	Energiavirta q_E
Lämpötilaero	Lämpövirta Φ

Energian siirtyminen neste- tai kaasuputkessa

Hydraulinen teho = paine × tilavuusvirta
= paine × ominaistilavuus × massavirta

$$P = pq_v = pvq_m$$

Sisäenergiavirta = ominaissisäenergia × massavirta

$$q_U = uq_m$$

Energian siirtyminen neste- tai kaasuputkessa

Entalpiavirta = hydraulinen teho + sisäenergiavirta
= ominaisentalpia × massavirta

$$q_H = pvq_m + uq_m = hq_m$$

$$h = pv + u$$

Lämmönsiirtymisen mekanisme

- **Säteily**
  - Liekistä höyrystinputkien pintaan
  - liekistä tulistinputkien pintaan
- **Konvektio (kulkeutuminen)**
  - nesteestä tai kaasusta lämmönvaihtimen putkien pintaan ja päinvastoin
- **Johtuminen**
  - lämmönvaihtimen putkien sisällä sisäpinnasta ulkopintaan ja päinvastoin

Lämmön siirtyminen lämmönsiirtimissä

Kun hallitsevat lämmönsiirtomekanismit ovat konvektio ja johtuminen,

- **lämpövirta = lämpökonduktanssi × keskimääräinen lämpötilaero**

$$\Phi = G\Delta T$$

- **Kokonaislämmönsiirtokerroin = lämpökonduktanssi / pinta-ala**

$$k = \frac{G}{A}$$

Lämmön siirtyminen lämmönsiirtimissä

- **Lämpökonduktanssi ja kokonaislämmönsiirtokerroin riippuvat virtauksesta, lämpötiloista ja paineesta**
  - Eräs mallinnuksessa käytetty lämmönsiirron korrelaatio

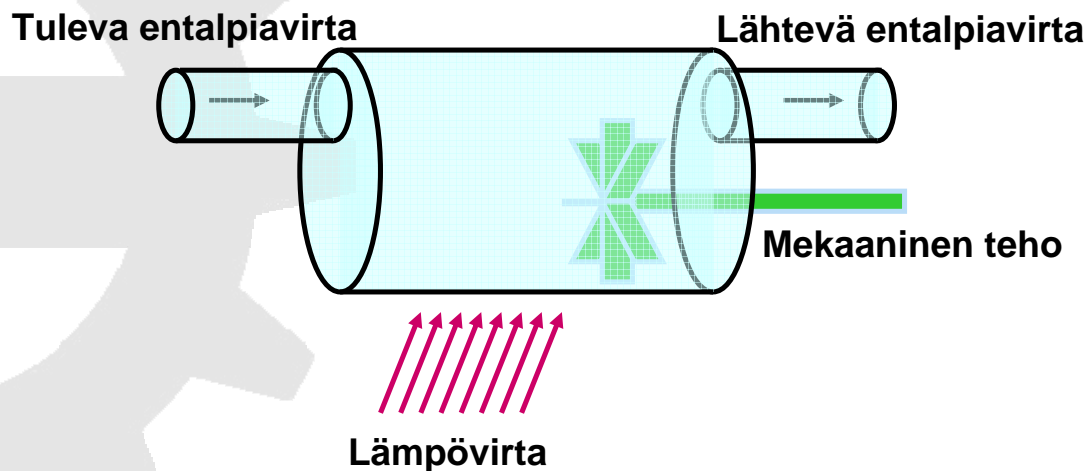
$$Q = kq_m^{0,8} \Delta T$$

- **Tehon siirtyminen säteilemällä**
  - Lämpöteho on verrannollinen absoluuttisten lämpötilojen [K] neljänsien potenssien erotukseen

$$\Phi \sim T_1^4 - T_2^4$$

Avoin termodynaaminen järjestelmä

Energiansäilymlaki

- Järjestelmään varastoituneen energian muutos = nettoentalpiavirta + lämpövirta + teho

$$\frac{dE}{dt} = \sum q_H + \Phi + P$$

- Tasapainotilassa energian muutos on nolla.

Energian säilyminen virtauskoneissa

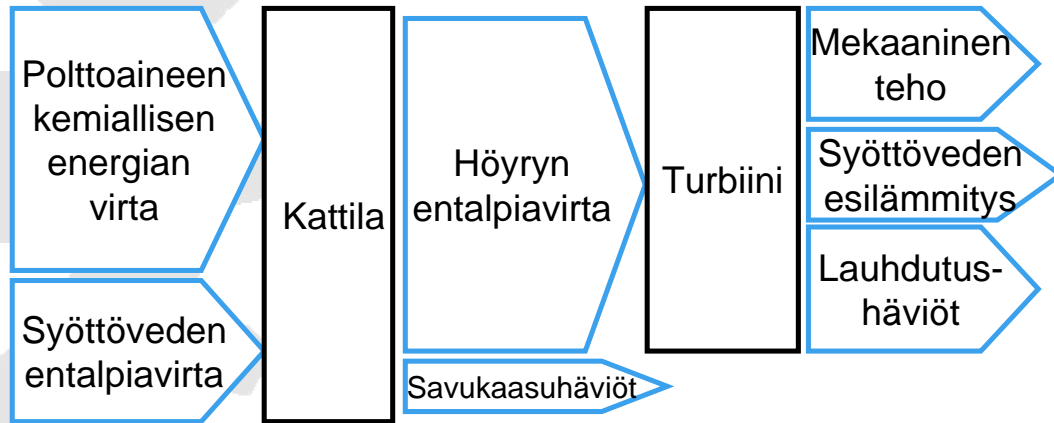
- Virtauskoneita ovat turbiinit, kompressorit, puhaltimet ja pumput.
- Mekaaninen teho = tuleva entalpiavirta – lähtevä entalpiavirta

$$P = q_{H,in} - q_{H,out}$$

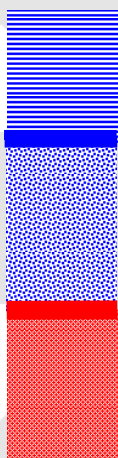

Energian siirtyminen voimalaitoksessa

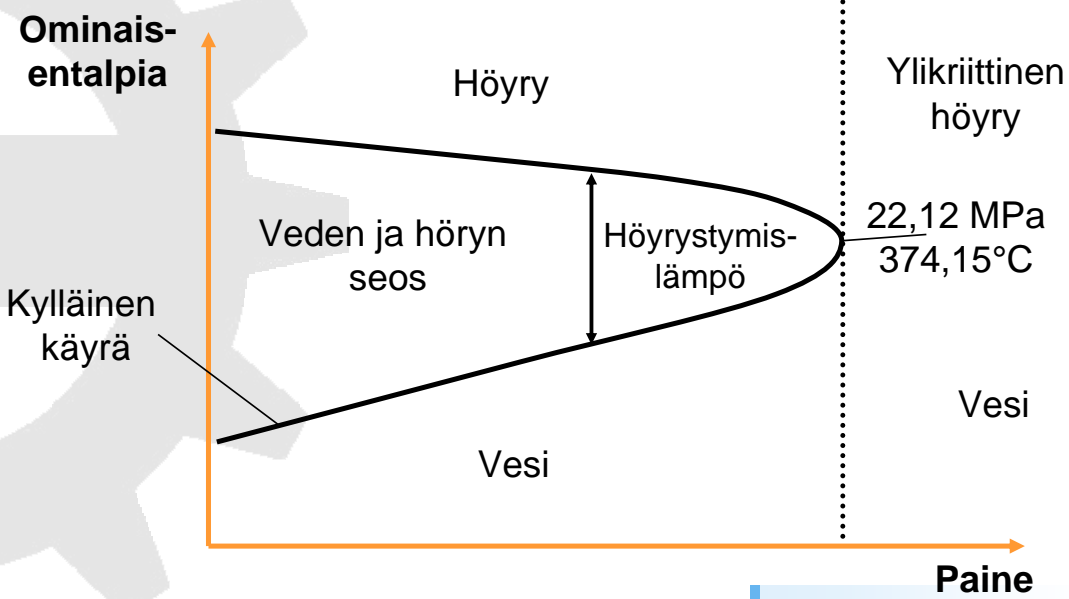
Veden ja höyryn olomuodot

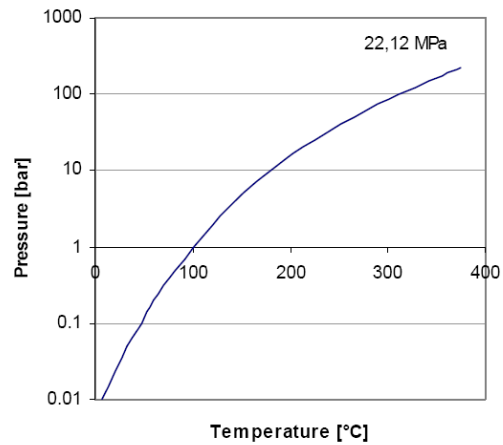
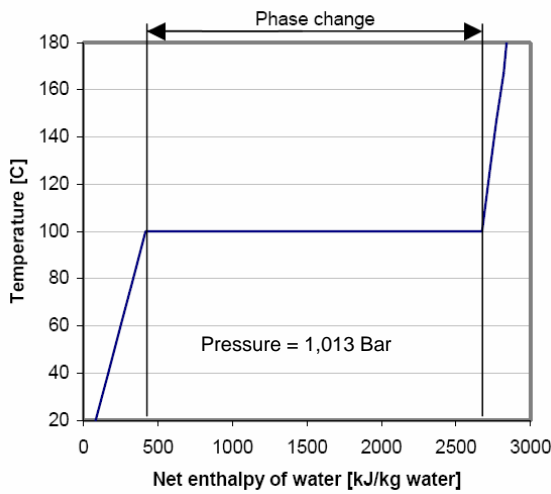
- “Jäähtynyt” vesi
- Kylläinen vesi
- Veden ja höyryn seos, kostea kylläinen höyry
- Kuiva kylläinen höyry
- Tulistettu höyry

Veden ja höyryn ominaisuuksia

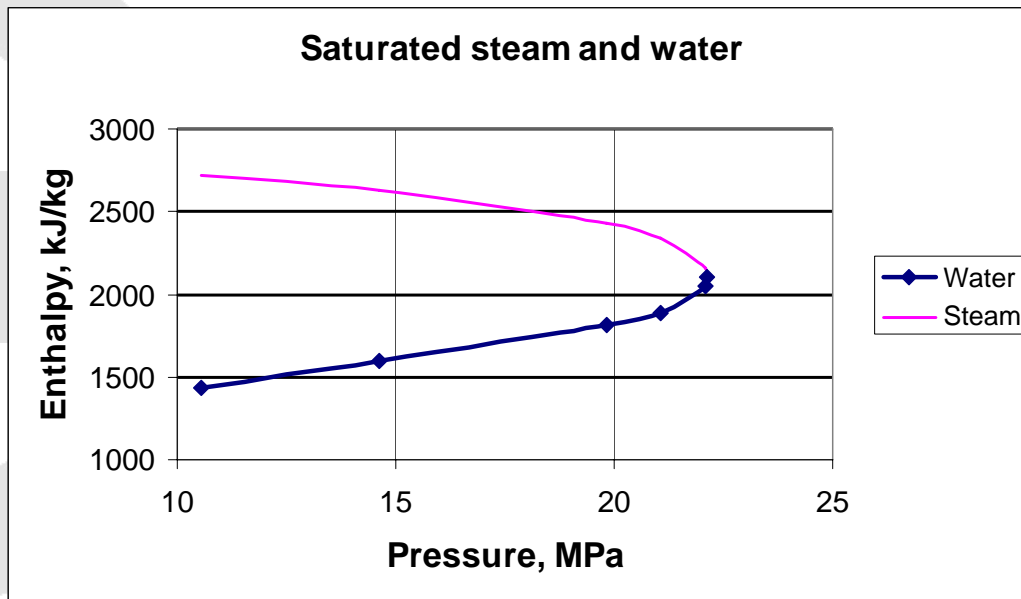
Veden ja höyryn ominaisuuksia

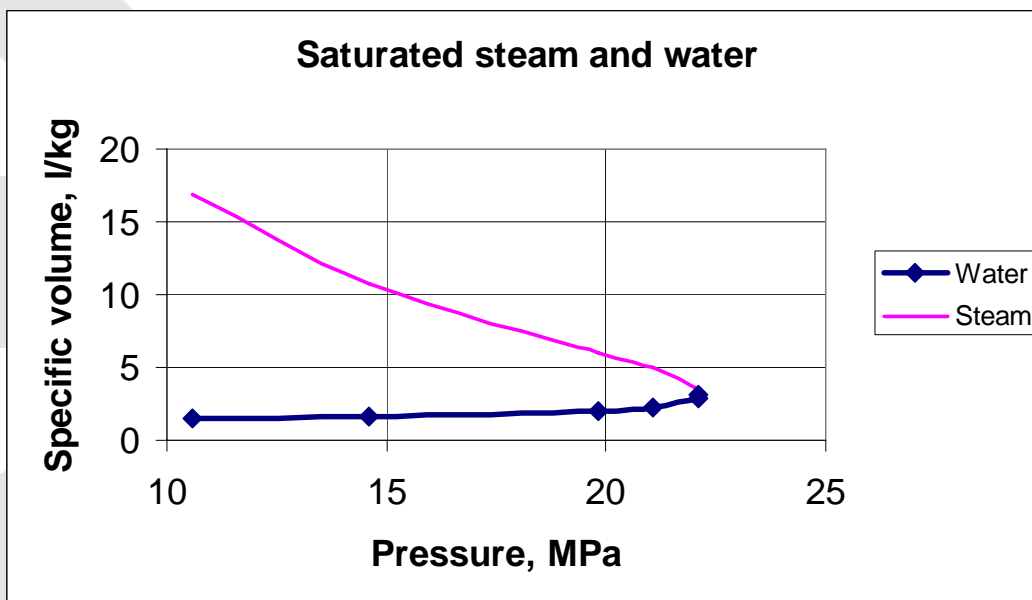
Nyrkkisääntö:

$$T \approx 100\sqrt{\sqrt{p}}, \quad p = \text{paine [bar]}$$

Veden ja höyryn ominaisuuksia

Veden ja höyryn ominaisuuksia

Veden ja höyryn ominaisuuksia

